

Andrzej Czyżewski, Katarzyna Smędzik
Katedra Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Wpływ opodatkowania dochodów rolniczych na sytuację ekonomiczną indywidualnych gospodarstw rolnych z obszaru intensywnego rolnictwa (próba symulacji w odniesieniu do gospodarstw FADN z powiatu gostyńskiego)¹

Wstęp

Rolnictwo, podobnie jak inne działy gospodarki narodowej, obciążone jest świadczeniami o charakterze podatku. Obecnie w odniesieniu do rolnictwa w Polsce funkcjonuje podatek rolny od gruntów, od nieruchomości, od środków transportowych, leśny, VAT oraz podatek dochodowy od działów specjalnych. Produkcja rolna w rozumieniu tradycyjnych jej kierunków nie została do tej pory objęta podatkiem dochodowym. W wielu państwach UE w odniesieniu do dochodów rolniczych stosuje się natomiast takie same stawki wymiaru podatku, jak w przypadku dochodów osiągniętych poza rolnictwem [Podstawka 2000, s. 93]. Podatek od dochodów rolniczych w szczególności proponowany jest do opodatkowania rolnictwa intensywnego [Podstawka 1995, s. 40]. Wobec krytyki podatku rolnego, który nie spełnia swoich podstawowych funkcji, gdyż nie wyrównuje ekonomiczno-przyrodniczych warunków gospodarowania w rolnictwie oraz w niewystarczającym stopniu ogranicza wpływ renty różniczkowej I na wyniki działalności rolniczej [Podstawka 2000, s. 66], postuluje się jego zastąpienie podatkiem dochodowym, co może powodować jednoczesne realizowanie funkcji fiskalnej i motywacyjnej [Gruziel 2008, s. 6].

Stan struktury agrarnej i aktualna sytuacja ekonomiczna gospodarstw rolnych w Polsce pozwalają przypuszczać, że wprowadzenie podatku dochodowego w rolnictwie przyczyni się do polepszenia dochodowości części gospodarstw rolnych, które w wyniku zastąpienia podatku rolnego podatkiem dochodowym zostaną całkowicie zwolnione z ciężaru opodatkowania. Zdaniem J. Wilkina,

¹Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki na podstawie decyzji Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego Nr 3834/B/H03/2011/40 z dnia 04.02.2011 r.

mniej więcej połowa polskich gospodarstw ma tak niskie dochody, że nawet nie przekroczy progu, który będzie zmuszał do płacenia podatku dochodowego. Obecnie płacony przez nie podatek rolny może być większy niż ewentualny dochodowy [Wilkin 2009, s. 1]. Na drugim końcu jest grupa 10%, czyli około 200 tys. gospodarstw rolnych, których właściciele uzyskują ze swojej pracy dochody większe niż średnie zarobki w kraju [Józwiak 2009, s. 1]. Do takich gospodarstw zaliczają się badane gospodarstwa z powiatu gostyńskiego. Rolnictwo tego powiatu należy do najintensywniejszych i najbardziej towarowych w skali kraju i województwa wielkopolskiego i wykazuje się wyższym niż przeciętnie stopniem dochodowości gospodarstw rolnych z tego obszaru. Dotyczy to w szczególności gospodarstw z grupy FADN², objętych badaniem. Należą one do jednostek o najwyższej produktywności i efektywności gospodarowania w Wielkopolsce, co wynika z ich wysokiej skali produkcji i stopnia jej intensywności (por. tab. 1).

Bazując na danych gospodarstw indywidualnych z powiatu gostyńskiego uczestniczących w FADN, autorzy podjęli próbę symulacji wpływu wprowadzenia w miejsce podatku rolnego podatku od dochodów rolniczych. Tym samym opracowanie stanowi próbę odpowiedzi na pytanie, jak zmiana podatku rolnego na podatek dochodowy wpłynie na sytuację ekonomiczną gospodarstw towarowych o wysoce intensywnej produkcji rolnej, wypracowujących dochody rolnicze. W opracowaniu postawiono hipotezę, że zastąpienie podatku rolnego dochodowym będzie oddziaływało niekorzystnie na dochody z działalności rolniczej osią-

Tabela 1

Wybrane wskaźniki sytuacji produkcyjnej gospodarstw indywidualnych z powiatu gostyńskiego objętych badaniem na tle województwa wielkopolskiego i kraju

Wyszczególnienie	Średnio na gospodarstwo		
	w próbie badawczej	w Wielkopolsce	w Polsce
Powierzchnia UR w ha	31,31	8,86	5,64
Obsada zwierząt gospodarskich w szt. dużych na 100 ha UR	257	72	46
Obsada bydła na 100 ha UR w szt.	87	45	38
Obsada trzody chlewnej na 100 ha UR w szt.	1132	230	93

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych FADN, dotyczących gospodarstw indywidualnych z powiatu gostyńskiego, *Rolnictwo w 2009 r.*, Wyd. Głównego Urzędu Statystycznego, Warszawa 2010, s. 114, *Użytkowanie gruntów, powierzchnia zasiewów i pogłowie zwierząt gospodarskich w 2009 r.*, Wyd. Głównego Urzędu Statystycznego, Warszawa 2009, s. 103, *Rocznik Statystyczny Rolnictwa*, Wyd. Głównego Urzędu Statystycznego, Warszawa 2009, s. 91, 100, 176–177, 181–183.

²W polu obserwacji FADN w Polsce znajduje się około 750 tys. gospodarstw towarowych, na które przypada co najmniej 90% standardowej nadwyżki bezpośredniej, por. J.S. Zegar 2008, *Dochody rolnictwa w okresie transformacji i integracji europejskiej*, Wyd. IERiGŻ-PIB, Warszawa 2008, s. 66.

gane przez gospodarstwa rolne z powiatu gostyńskiego uczestniczące w FADN, a skala tego wpływu będzie zależała od typu rolniczego oraz wielkości obszarowej i żywotności ekonomicznej gospodarstwa, a także przyjętej formy opodatkowania dochodów rolniczych. W opracowaniu podjęto również próbę określenia, która z form opodatkowania, tzn. podatek liniowo-proporcjonalny czy podatek progresywny, będzie bardziej korzystna dla gospodarstw określonych typów, a także należących do wyszczególnionych klas wielkości wyrażonych w ha i ESU. Należy jeszcze raz podkreślić, że powiat gostyński należy do obszarów wyróżniających się pod względem sytuacji produkcyjno-ekonomicznej rolnictwa, a także gospodarstw rolnych [Wysocki 2010, s. 298], a zatem wyniki symulacji nie mogą być uogólniane na rolnictwo w skali ogólnokrajowej.

Metodologia badań

Badaniem objęto gospodarstwa indywidualne z powiatu gostyńskiego, uczestniczące nieprzerwanie w latach 2005–2008 w Systemie Rachunkowości Rolnej FADN. W sumie było to 45 gospodarstw. Ze względu na wymóg FADN, dotyczący możliwości publikacji wyników obliczeń obejmujących grupę powyżej 15 gospodarstw, oprócz wyników analizy dla całej próby, w opracowaniu zamieszczono wyniki obliczeń dla gospodarstw pogrupowanych według typów (wyszczególniono gospodarstwa o zdywersyfikowanej strukturze produkcji – wielokierunkowe i wyspecjalizowane w tuczu trzody chlewnej) oraz klas wielkości wyrażonych w ha (poniżej 20 ha oraz 20 ha i więcej) i ESU (do 20 ESU i 20–50 ESU). Stworzenie takich przedziałów umożliwiło prezentację wyników zgodnie z wymogami FADN.

Badaniem objęto lata 2005–2008. Jest to okres na tyle długi, że pozwala wnioskować na temat potencjalnego oddziaływania wprowadzenia podatku dochodowego na sytuację ekonomiczną gospodarstw rolnych, w warunkach wysokiej zmienności cen produktów rolnych i środków do ich wytwarzania. Za podstawę opodatkowania przyjęto przychód ze sprzedaży, pomniejszony o koszty uzyskania przychodu (koszty ogółem działalności rolniczej powiększone o koszty ubezpieczeń społecznych, powstałe z pomnożenia liczby osób pełnozatrudnionych z rodziny oraz rocznej składki KRUS). Wysokość składki KRUS na ubezpieczenie emerytalno-rentowe obecnie wynosi 10% emerytury podstawowej. Rolnik, którego gospodarstwo rolne obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 50 ha przeliczeniowych opłaca na ubezpieczenie emerytalno-rentowe dodatkową składkę miesięczną w wysokości 12% emerytury podstawowej³.

³Wielkość dodatkowej składki wzrasta wraz z wielkością gospodarstwa rolnego (dla gospodarstw o wielkości 100–150, 150–300 i powyżej 300 ha przeliczeniowych wynosi odpowiednio 24%, 35% i 48% emerytury podstawowej).

Brak informacji na temat wielkości zasobów ziemi poszczególnych klas w badanych gospodarstwach uniemożliwił określenie ich wielkości w hektarach przeliczeniowych. Wiadomo natomiast, że powiat gostyński dysponuje glebami najwyższej jakości w skali województwa wielkopolskiego. Udział gleb najlepszych (klasy I–IIIa) stanowi 48,6%, natomiast niskourodzajnych (klasy V–VI) tylko 11% w ogólnej powierzchni gruntów ornych [Szalczyk 2001, s. 45]. W związku z tym przyjęto założenie, że gospodarstwa do 45 ha objęte są składkami KRUS właściwymi dla gospodarstw o wielkości do 50 ha przeliczeniowych, natomiast gospodarstwa o wielkości przekraczającej 45 ha płacą również dodatkową składkę miesięczną. Zgodnie z tymi kryteriami, w grupie gospodarstw objętych koniecznością zapłaty dodatkowej składki znalazły się 3 podmioty. W tabeli 2 zamieszczono roczny wymiar składek KRUS, przypadających na 1 osobę, w latach 2005–2008.

Tabela 2

Wymiar rocznych składek KRUS w latach 2005–2008

Wyszczególnienie	Roczna składka na ubezpieczenie emerytalno-rentowe	Roczna składka na ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie	Dodatkowa roczna składka dla gospodarstwa powyżej 50 ha przeliczeniowych
2005	675,00	264,00	810,00
2006	706,00	288,00	847,00
2007	716,00	288,00	859,00
2008	752,00	312,00	902,00

Źródło: www.krus.gov.pl/krus/krus-w-liczbach/wymiar-kwartalnych-skladek-na-ubezpieczenie-spoeczne-rolnikow/wymiar-skladek-na-ubezpieczenie-spoeczne-rolnikow-w-latach-1995-2009/, 22.02.2010 r.

W analizach przyjęto dwa warianty: pierwszy zakładał nałożenie na gospodarstwa rolne podatku proporcjonalno-liniowego o stawce 19%, który pozbawia możliwości korzystania z ulg. W drugim natomiast przyjęto opodatkowanie dochodów rolniczych według skali progresywnej, zgodnie z zasadami zamieszczonymi w tabeli 3.

Tabela 3

Skala podatku dochodowego w latach 2009–2011

Podstawa obliczenia podatku w złotych	Podatek wynosi
Do 85 528 zł	18% minus kwota zmniejszająca podatek 556,02 zł
Ponad 85 528 zł	14 839,02 zł + 32% nadwyżki ponad 85 528 zł
Roczny dochód niepowodujący obowiązku zapłaty podatku (kwota wolna od podatku) 3 091 zł	

Źródło: www.mf.gov.pl/_files_/podatki/od_osob_fizycznych/pit_2011/skala2009-2011.pdf/, 22.02.2011 r.

Dochody gospodarstw z działalności rolniczej po opodatkowaniu, zgodnie z zasadami podatku proporcjonalno-liniowego i progresywnego, zostały powiększone o wartość jednolitych płatności obszarowych. Rozporządzenie Rady nr 1782/2003 ustanawiające wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego wskazuje, że płatności przewidziane w ramach wspólnotowych systemów wsparcia powinny być przekazywane przez władze krajowe beneficjentom w pełnej wysokości. Wszelkie zmniejszenia mogą być dokonywane wyłącznie na podstawie powołanego rozporządzenia. Przewiduje ono możliwość zmniejszenia wypłacanych kwot jedynie z uwagi na niestosowanie się do wymogów zasad dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska [Rozporządzenie Rady (WE) nr 1782/2003 z 29 września 2003 r., s. 5]. Dochody po opodatkowaniu podatkiem proporcjonalno-liniowym i progresywnym powiększone o wielkość dopłat porównano z obecnymi. Stanowiło to podstawę do wnioskowania na temat wpływu zastąpienia podatku rolnego podatkiem dochodowym na sytuację ekonomiczną gospodarstw objętych badaniem.

Wyniki

Wyniki symulacji pokazują, że zastąpienie podatku rolnego dochodowym spowoduje zmniejszenie dochodów rolniczych gospodarstw z powiatu gostyńskiego, uczestniczących w FADN. Średnioroczny spadek dochodów w latach 2005–2008 wynosi 15% w przypadku zastosowania skali progresywnej oraz 13% przy założeniu wprowadzenia opodatkowania proporcjonalno-liniowego (por. tab. 4)⁴. Rozpiętość w zakresie spadku dochodów w zależności od formy opodatkowania ocenić można jako niewielką.

Dodatkowo ulgi w podatku progresywnym przemawiają za tym, że zastosowanie skali progresywnej może okazać się bardziej korzystne dla gospodarstw objętych analizą. Opodatkowanie progresywne w większym stopniu reaguje również na zmiany sytuacji ekonomicznej podmiotów nią objętych. W odniesieniu do gospodarstw o intensywnym i towarowym profilu produkcji zachęte do wyboru opodatkowania według skali progresywnej może stanowić również utrzymanie ulgi inwestycyjnej, funkcjonującej obecnie w podatku rolnym. Gospodarstwa takie należą bowiem do tych, które podejmują inwestycje w relatywnie większym stopniu niż pozostałe, co wynika z ich specyfiki i ukierunkowania

⁴Nie oznacza to, że na zastąpieniu podatku rolnego opodatkowaniem dochodów rolniczych stracą wszystkie gospodarstwa znajdujące się w powiecie gostyńskim. Zyskają te, które uzyskują ujemne dochody, bądź mieszczące się w kwocie wolnej od podatku, w przypadku zastosowania skali progresywnej, gdyż nie będą one musiały ponosić ciężaru fiskalnego również w postaci aktualnie obowiązującego podatku rolnego.

Tabela 4

Średnioroczny dochód przypadający na gospodarstwo z powiatu gostyńskiego w latach 2005–2008 w zależności od sposobu opodatkowania

Lata	Podatek rolny	Podatek dochodowy proporcjonalno-liniowy	Podatek dochodowy zasada progresji
2005	85 187,34	73 038,88	70 471,85
2006	82 049,11	70 306,20	68 497,85
2007	89 562,85	77 279,96	73 540,78
2008	87 099,04	77 527,41	74 388,47
Średnia	85 974,59	74 538,11	71 724,74

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych FADN, dotyczących gospodarstw indywidualnych z powiatu gostyńskiego.

na rynek. Wyzwała to działania nastawione na wzrost konkurencyjności przez zwiększenie produktywności i efektywności wytwarzania. Potwierdzeniem tej tezy jest średnia wartość inwestycji netto przypadająca na jedno gospodarstwo objęte badaniem. W 2005 r. wyniosła ona aż 34 377zł.

Sporządzona symulacja pozwala sądzić, że oddziaływanie założonych form opodatkowania dochodów rolniczych na sytuację ekonomiczną gospodarstw objętych analizą będzie zależało od ich typu rolniczego. Świadczą o tym wyniki symulacji sporządzonej dla gospodarstw trzodowych i wielokierunkowych (por. tab. 5).

Tabela 5

Średnia wartość dochodu rolniczego w gospodarstwach wielokierunkowych i wyspecjalizowanych w tuczu trzody chlewnej z powiatu gostyńskiego w latach 2005–2008 w zależności od sposobu opodatkowania (w zł)

Lata	Gospodarstwa wyspecjalizowane w tuczu trzody chlewnej			Gospodarstwa o zdywersyfikowanej strukturze produkcji (wielokierunkowe)		
	podatek rolny	podatek dochodowy proporcjonalno-liniowy	podatek dochodowy zasada progresji	podatek rolny	podatek dochodowy proporcjonalno-liniowy	podatek dochodowy zasada progresji
2005	87 642	74 122	71 072	48 549	40 803	41 084
2006	89 253	75 144	72 484	43 177	36 221	36 303
2007	85 828	72 838	68 145	45 362	38 460	38 463
2008	110 393	94 257	89 652	37 504	32 885	32 307
Średnia	93 279	79 090	75 338	43 648	37 092	37 040

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych FADN, dotyczących gospodarstw indywidualnych z powiatu gostyńskiego.

Dochody gospodarstw wyspecjalizowanych w tuczu trzody chlewnej są zdecydowanie wyższe przy założeniu opodatkowania proporcjonalno-liniowego. Zgodnie z obliczeniami, średnioroczny spadek dochodów w tych gospodarstwach w latach 2005–2008 na skutek wprowadzenia podatku proporcjonalno-liniowego wyniósłby 14 189 zł, natomiast w przypadku skali podatkowej byłby bliski kwocie 18 000 zł w stosunku do ich obecnych dochodów. Wzrost skali produkcji, związany ze specjalizacją, która pociąga za sobą zwiększenie rentowności sprzedaży, przyczynia się także do zwiększenia rozpiętości w wielkości dochodów uzyskiwanych w różnych wariantach opodatkowania. Świadczą o tym wyniki obliczeń dla gospodarstw wyspecjalizowanych w 2008 r. Wówczas to wzrost przychodów ze sprzedaży, wynikający ze zwiększenia skali produkcji⁵ w tych gospodarstwach, wywołałby wzrost wielkości podatku dochodowego w stosunku do lat poprzednich. Tym samym można powiedzieć, że część korzyści wynikających ze wzrostu skali produkcji zostałaby przejęta przez budżet. W takich warunkach zasadnicze wydaje się pytanie, czy nie wpłynęłoby to demotywująco na decyzje tych gospodarstw, dotyczące wzrostu skali produkcji i stopnia specjalizacji. Wystąpienie takiego zjawiska byłoby wysoce niekorzystne dla całego sektora rolnego w Polsce, gdyż spowodowałoby obniżenie konkurencyjności polskich produktów rolnych, wynikające z ograniczonego stosowania ekonomiki skali. W przypadku gospodarstw o zdywersyfikowanej strukturze produkcji z powiatu gostyńskiego objętych symulacją wpływ formy opodatkowania dochodów na ich sytuację ekonomiczną jest nieznaczny. Zarówno opodatkowanie według skali progresywnej, jak i podatkiem proporcjonalno-liniowym spowodowałyby zbliżoną obniżkę dochodów tych gospodarstw. W odniesieniu do skali progresywnej, w przypadku gospodarstw wielokierunkowych, osiągających niższe dochody, bardzo ważna okazuje się możliwość skorzystania z kwoty wolnej od podatku oraz zmniejszającej podatek, co niweluje różnice w wysokości obciążeń podatkowych tych gospodarstw, w zależności od przyjętej formy opodatkowania dochodów. Pozwala to twierdzić, że skala podatkowa w większym stopniu wpisuje się w ich oczekiwania.

Podobne spostrzeżenia wynikają z symulacji wpływu przyjętych form opodatkowania dochodów rolniczych na sytuację ekonomiczną gospodarstw mniejszych i większych obszarowo objętych analizą (por. tab. 6). Wyniki obliczeń pozwalają twierdzić, że w przypadku gospodarstw z powiatu gostyńskiego o wielkości do 20 ha, uczestniczących w FADN, korzystniejsze byłoby ich opodatkowanie według skali progresywnej. Gospodarstwa te zazwyczaj uzyskują

⁵Średnioroczna obsada trzody chlewnej, przypadająca na 1 gospodarstwo wyspecjalizowane w tym typie produkcji objęte badaniem, wynosiła w 2007 r. 575 sztuk, podczas gdy w 2008 r. było to już 608 sztuk.

Tabela 6

Średnia wartość dochodu rolniczego w gospodarstwach mniejszych i większych obszarowo z powiatu gostyńskiego w latach 2005–2008 w zależności od sposobu opodatkowania (w zł)

Lata	Gospodarstwa < 20 ha			Gospodarstwa 20 ha i więcej		
	podatek rolny	podatek dochodowy proporcjonalno-liniowy	podatek dochodowy zasada progresji	podatek rolny	podatek dochodowy proporcjonalno-liniowy	podatek dochodowy zasada progresji
2005	35 599	29 723	30 558	153 045	132 314	125 090
2006	34 862	28 892	29 343	146 621	126 979	122 079
2007	33 366	27 977	28 612	166 463	144 747	135 022
2008	27 899	24 238	24 498	168 109	150 450	142 659
Średnia	32 932	27 707	28 253	158 560	138 622	131 213

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych FADN, dotyczących gospodarstw indywidualnych z powiatu gostyńskiego.

gorsze wyniki ekonomiczne niż gospodarstwa większe obszarowo⁶. Dlatego zasady opodatkowania według skali progresywnej (stawka 18% zamiast 19%, kwota wolna od podatku i zmniejszająca podatek) pozwalają na zatrzymanie większej kwoty dochodów w tych gospodarstwach niż w przypadku zastosowania podatku proporcjonalno-liniowego. Odwrotnie wygląda to w przypadku gospodarstw większych (powyżej 20 ha).

Również wyniki symulacji dla gospodarstw rolnych objętych badaniem, pogrupowanych według ich żywotności ekonomicznej, potwierdzają, że wprowadzenie podatku progresywnego w mniejszym stopniu wpłynęłoby na zmniejszenie dochodów gospodarstw osiągających gorsze wyniki ekonomiczne (o żywotności do 20 ESU). Zgodnie z obliczeniami, wprowadzenie tej formy opodatkowania pozwoliłoby na zatrzymanie w gospodarstwach o niższej żywotności ekonomicznej dochodu średniorocznie wyższego o 429 zł niż w przypadku zastosowania podatku proporcjonalno-liniowego. W przypadku gospodarstw o wyższej żywotności z powiatu gostyńskiego, uczestniczących w FADN, bardziej korzystne z punktu widzenia ich sytuacji ekonomicznej byłoby opodatkowanie proporcjonalno-liniowe dochodów, o czym świadczą wyniki symulacji dla gospodarstw objętych analizą, pogrupowanych według ich siły ekonomicznej, zamieszczone w tabeli 7.

⁶Wyjątek w tym zakresie mogą stanowić gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach ogrodniczych, których osobliwość produkcji powoduje, że osiągają one wysokie wyniki ekonomiczne przy niskich nakładach czynnika ziemi.

Tabela 7

Średnia wartość dochodu rolniczego w gospodarstwach o żywotności poniżej 20 ESU oraz 20 ESU i więcej z powiatu gostyńskiego w latach 2005–2008 w zależności od sposobu opodatkowania (w zł)

Lata	Gospodarstwa < 20 ESU			Gospodarstwa > 20 ESU i więcej		
	podatek rolny	podatek dochodowy proporcjonalno-liniowy	podatek dochodowy zasada progresji	podatek rolny	podatek dochodowy proporcjonalno-liniowy	podatek dochodowy zasada progresji
2005	28 070	23 629	24 386	123 266	105 979	101 196
2006	23 429	19 591	19 924	121 129	104 117	100 880
2007	28 956	24 301	24 995	129 967	112 599	105 905
2008	17 625	15 719	15 653	133 415	118 733	113 545
Średnia	24 520	20 810	21 239	126 944	110 357	105 382

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych FADN, dotyczących gospodarstw indywidualnych z powiatu gostyńskiego.

Wyniki symulacji pozwalają zatem twierdzić, że forma opodatkowania dochodów rolniczych będzie miała prawdopodobnie duże znaczenie dla dochodowości osiąganą przez przebadane gospodarstwa. W zależności od ich typu, wielkości wyrażonej w hektarach bądź ESU przyjęte w symulacji formy opodatkowania w różnym stopniu oddziaływałyby na wielkość dochodów pozostających do dyspozycji właścicieli tych gospodarstw po opodatkowaniu. Z wysokim prawdopodobieństwem można powiedzieć, że na zastąpieniu podatku rolnego dochodowym zyskają gospodarstwa o ujemnych dochodach lub te, których dochód będzie mieścił się w granicach wyznaczanych przez kwotę wolną od podatku (jeśli zostanie wprowadzony podatek progresywny). Na podstawie symulacji można również przypuszczać, że podatek progresywny w większym stopniu chroniłby dochody gospodarstw mniejszych, o niższej żywotności ekonomicznej i zdywersyfikowanej strukturze produkcji. Podatek proporcjonalno-liniowy z kolei pozwalałby zatrzymać większą część dochodów w gospodarstwach większych, bardziej żywotnych i wyspecjalizowanych.

Wnioski

Symulacja wpływu opodatkowania dochodów rolniczych na sytuację ekonomiczną indywidualnych gospodarstw rolnych z powiatu gostyńskiego uczestniczących w FADN pozwala stwierdzić, że zastąpienie podatku rolnego opodatkowaniem dochodów rolniczych wywoła obniżenie dochodów z działalności rolnej.

czej, pozostających do dyspozycji gospodarstw prowadzących produkcję w sposób intensywny, z przeznaczeniem głównie na rynek. Wyniki symulacji pozwalają przypuszczać, że w szczególności na tym rozwiązaniu stracą gospodarstwa duże, żywotne ekonomicznie i wyspecjalizowane, przy czym skala zmniejszenia ich dochodów będzie zależała od przyjętych zasad opodatkowania. Uzasadnione wydaje się więc wprowadzenie możliwości wyboru formy opodatkowania przez producentów rolnych oraz podtrzymanie ulgi inwestycyjnej. Można przypuszczać, że ograniczyłyby to spadek dochodów wywołany ich opodatkowaniem w gospodarstwach wysokoprodukcyjnych, a jednocześnie stworzyłyby warunki do modernizacji sektora rolnego w Polsce. Należałoby rozważyć również wprowadzenie ulgi z tytułu zakupu ziemi, co powinno wyzwolić wzrost przepływu tego zasobu z gospodarstw niskowydajnych, o charakterze samozaopatrzeniowym, do najefektywniejszych.

Możliwe obniżenie dochodów w gospodarstwach o intensywnej produkcji w wyniku ich opodatkowania powoduje zagrożenie spadku produktywności w tych gospodarstwach w celu ograniczenia ciężaru podatkowego. Powstanie takiego zjawiska byłoby wysoce niekorzystne dla całego sektora rolnego w Polsce. Należy zatem określić taką stawkę i takie zasady opodatkowania gospodarstw intensywnych, które nie powodowałyby obniżenia ich produktywności, co jest zadaniem niezwykle trudnym.

Dyskusyjny wydaje się brak wyceny nakładów pracy własnej rolnika i jego rodziny w gospodarstwach indywidualnych, co uniemożliwia ich włączenie do kosztów uzyskania przychodów. Na gruncie teorii przedsiębiorstwa uznaje się, że minimalne wynagrodzenie właściciela przedsiębiorstwa powinno pokrywać tzw. stopę zysku z tytułu inwestycji nieryzykownych oraz premię związaną z zaangażowaniem środków w danej branży. Osobliwości produkcji rolnej powodują, że jest ona obciążona szczególnie wysokim ryzykiem, za co producent rolny powinien być odpowiednio wynagradzany. W szczególności jest to ważne w odniesieniu do gospodarstw o wysokim stopniu efektywności wytwarzania, będących podstawą konkurencyjności sektora rolnego. Być może w przypadku takich gospodarstw (czerpiących dochody wyłącznie z produkcji rolnej) należałoby rozważyć zwolnienie z opodatkowania dochodów na poziomie parytetowym bądź chociażby minimalnym. Stanowiłoby to rodzaj premii za wysoką efektywność gospodarowania. Należy mieć na uwadze również fakt, że majątek trwały wykorzystywany w gospodarstwie rolnym pełni bardzo często podwójną funkcję, gdyż jest wykorzystywany zarówno w celu zaspokajania potrzeb użytkowników gospodarstwa, jak i na cele produkcyjne. W związku z tym koszty eksploatacji składników majątkowych związane z realizacją funkcji produkcyjnej powinny być włączone do kosztów uzyskania przychodów, co pozwoliłoby zmniejszyć wymiar płaconego przez gospodarstwa rolne podatku dochodowego. Kwestią zasadniczą jest problem określenia wartości zużycia tych środków na

cele produkcyjne. Być może należałoby tu rozważyć zastosowanie formy ryczałtu, określającego wartość tego zużycia w zależności od wielkości gospodarstwa, kwalifikującą się do kosztów uzyskania jego przychodu.

Mimo wysoce prawdopodobnego niekorzystnego oddziaływania zastąpienia podatku rolnego dochodowym na sytuację ekonomiczną gospodarstw intensywnych, należy mieć na uwadze, że rozwiązanie to powinno wpłynąć korzystnie na kondycję ekonomiczną gospodarstw, które uzyskują ujemne dochody z działalności rolniczej bądź mieszczą się w kwocie wolnej od podatku w przypadku zastosowania skali progresywnej. Nie będą one musiały ponosić ciężaru fiskalnego również w postaci aktualnie obowiązującego podatku rolnego. Struktura dochodowa rolnictwa w Polsce pozwala stwierdzić, że rozwiązanie to będzie korzystne dla większości gospodarstw indywidualnych. Liczba gospodarstw rolnych w Polsce o wielkości 0–2 ESU w 2007 r. wynosiła aż 68%. Gospodarstwa te w zdecydowanej większości nie roją nadziei na dochodową produkcję rolną [Chlebicka, Fałkowski, Wołek 2009, s. 6].

Literatura

- CHLEBICKA A., FAŁKOWSKI J., WOŁEK T.: *Małe gospodarstwa w Polsce – charakterystyka*. Wydawnictwo FAPA, Warszawa 2009.
- WYSOCKI F.: *Metody taksonomiczne w rozpoznawaniu typów ekonomicznych rolnictwa i obszarów wiejskich*. Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2010.
- GRUZIEL K.: *Stan i kierunki zmian w opodatkowaniu gospodarstw rolniczych*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2008.
- KOZMANA M.: *Opodatkowanie rolników i reforma KRUS do lamusa (artykuł zawierający wypowiedzi W. Józwiaka, J. Wilkina, W. Poczyty)*, <http://www.rp.pl/artykul/395763.html>, data dostępu 16.03.2011 r.
- PODSTAWKA M.: *Finanse w rolnictwie*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2000.
- PODSTAWKA M.: *Opodatkowanie rolnictwa i perspektywy jego zmian w Polsce*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa 1995.
- PODSTAWKA M.: *System podatkowy w rolnictwie*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2000.
- Rocznik Statystyczny Rolnictwa*. Wydawnictwo Głównego Urzędu Statystycznego, Warszawa 2009.
- Rolnictwo w 2009 r.* Wydawnictwo Głównego Urzędu Statystycznego, Warszawa 2010.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1782/2003 z 29 września 2003 roku.
- SZALCZYK Z.: *Zróżnicowanie warunków produkcji i zasobów rolnictwa w Wielkopolsce*. [w:] Współczesne problemy agrobiznesu w Polsce, Czyżewski A. (red.), Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2001.
- ŚMIGIEL S.: *Rolnicy powinni płacić jak wszyscy – wywiad w J. Wilkinem*. Gazeta Wyborcza z 26.01.2009 r., <http://gospodarka.gazeta.pl/gospodarka/1,33181,6204854.html>, data dostępu 16.03.2011 r.
- Użytkowanie gruntów, powierzchnia zasiewów i pogłowie zwierząt gospodarskich w 2009 r.*, Wydawnictwo Głównego Urzędu Statystycznego, Warszawa 2009.

Impact of income tax on the economic situation of individual farms in the area of intensive agriculture (simulation for FADN farms of the county gostyński)

Abstract

In the research the attempt to check the influence of levying a tax on agriculture for the economic situation of individual farms from Gostyń province, taking part in FADN (the system of farm bookkeeping). On the basis of the results of that simulation, it was tried to specify the effect of progressive and proportionally-linear tax on the amount of income from farming, remaining to them after taxation. The analysis was made on the group of forty-five farms FADN from Gostyń province, taking into account classes according to area (up to 20 ha and from 20 ha and more), vitality economic (up to 20 ESU and from 20 to 50 ESU) and farm types. It was shown that levying taxes on farm incomes may have the negative effect on income remaining to farm disposal from Gostyń province, taking part in FADN. Especially it is connected with specialized farms and those with high economic vitality, tested in that attempt.